

Марина Хададова,
старший викладач кафедри всесвітньої історії
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НА ТЕРИТОРІЇ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ В НАУКОВИХ РОБОТАХ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У навчальному процесі здобувачів вищої освіти історичного факультету важливу роль відіграє археологічна практика. Саме вона стимулює інтерес до археологічної тематики при виборі теми для написання наукових робіт.

Засвоєний попередньо матеріал з освітніх компонент «Вступ до археології» та «Археологія» надає загальне теоретичне уявлення про археологію, а безпосередня участь в польових дослідженнях є можливістю використати ці знання практично. Результатом польової археологічної практики також є вибір теми наукового дослідження для написання курсових робіт, статей та тез виступів на конференції, конкурсних робіт.

Частіше за все здобувачі обирають теми, присвячені:

- характеристиці конкретної пам'ятки;
- характеристиці пам'яток певного археологічного періоду на певній території;
- характеристиці матеріальної культури в цілому, або її окремих елементів певної археологічної культури;
- біографіям відомих археологів та їх науковому доробку.

Підставою для такого вибору в більшості випадків є саме результати археологічних досліджень пам'яток, в яких приймали участь здобувачі. Протягом останніх десяти років більша частина студентів історичного факультету приймала участь в дослідженнях пам'яток Київської Русі в складі Житомирської археологічної експедиції ІА НАНУ на території Житомирської області – в Коростені, Малині, Олевську, Житомирі. Під час практики вони мали можливість ознайомитись з особливостями спорудження фортифікацій городищ, гідротехнічних споруд, жител та господарських споруд. Приймали участь у виявленні та камеральній обробці стародавніх предметів озброєння та військового побуту, прикрас, знарядь праці та керамічного матеріалу.

Звичайно для вироблення навичок визначення та інтерпретації археологічних джерел недостатньо часу проходження археологічної практики, тому для написання наукових робіт на початкових етапах краще користуватись вже науково обробленими матеріалами. Тому можна виділити основні групи джерел, які містять матеріали досліджень:

- наукові звіти про проведені археологічні дослідження;
- короткі повідомлення про основні дослідження що видаються щорічно Інститутом археології НАН України;

- статті в наукових виданнях України та закордону;
- тези виступів на археологічних конференціях;
- повідомлення в соціальних мережах та місцевій друкованій пресі.

Перша група джерел є найменш доступною для здобувачів, так як зберігаються в архіві Інституту археології НАН України і для ознайомлення з ними потрібно надати документ від навчального закладу. Завдяки тому, що ряд фондів вже відцифрований, часто немає потреби їхати до м. Києва, можна отримати доступ до документів з домашнього комп'ютера. Інша проблема ознайомлення зі звітами останніх років полягає в тому, що вони надаються в архів протягом 1-3 років з моменту проведення археологічних досліджень, тому дещо повільно проходять облік.

Актуальну інформацію щодо проведених протягом року археологічних досліджень в Україні можна отримати в щорічному виданні Інституту археології НАНУ «Археологічні дослідження в Україні». Інформація у вказаному виданні розташована за географічним принципом, за областями, в скороченому викладі.

Більш докладно характеристику пам'ятки та знахідок з неї можна отримати при вивченні статей у спеціалізованих наукових виданнях - статтях і монографіях. Інформація про результати досліджень також відображається у виступах на наукових конференціях, за результатами роботи яких також видаються збірки матеріалів. Часто їх підібрати можна скориставшись мережею Інтернет, зокрема на сайті «Спілки археологів України».

Дуже обережно слід ставитись до інформації про археологічні дослідження, яка походить із мережі Інтернет. Нарівні з реальною там можна знайти «фейкову» інформацію, розміщену або некомпетентними авторами, або її відповідна подача має конкретну мету, яка може шкодити проведенню археологічних досліджень. Треба відзначити, що в мережі рідко можна знайти інформацію, що викладена в «реальному часі». Іноді вона з'являється вже після проведення повного дослідження пам'ятки. Такі дії пояснюються необхідністю обмежити інформацію, якою можуть скористатись мародери.

Розглянемо відображення у вказаних джерелах інформації про археологічні дослідження пам'яток часів Київської Русі на території Житомирської області, в дослідженні яких з 2010 року приймали участь і здобувачі історичного факультету ЖДУ імені Івана Франка. В першу чергу це городище №1 в м. Коростень (літописний Іскоростень). Кожен польовий сезон знайшов своє відображення в публікаціях в «Археологічних дослідженнях в Україні», в матеріалах наукових конференцій. Серед значних відкриттів – рештки фортифікаційних споруд, господарська кліть та продовження кліт-майстерні, житлові будівлі на посаді та ін. Виявлені сотні індивідуальних знахідок, що свідчать про високий рівень ремесла і розвиток торгівлі [1, с. 36].

Цікаві пам'ятки були виявлені і досліджені на древлянському городищі Бабина гора в м. Олевськ, серед них гідротехнічна споруда X ст. – колодязь, а також пічка, рештки якої виявлені в межах садиби XVII – XVIII ст., яка розташовувалась на городищі [2, с. 37]. Древлянський колодязь, який

досліджувався з 2014 по 2018 рр. за активної участі студентів ЖДУ імені Івана Франка, гарно зберігся. Його вивчення дозволило відновити стародавні технології будівництва гідротехнічних споруд [3, с. 37].

Протягом 2016-2017 рр. проводились археологічні дослідження на Замковій горі в м. Житомирі. В результаті було виявлено ряд пам'яток різного часу – від енеоліту до часів Київської Русі та литовсько-польського часу. Серед знахідок значну частину складали матеріали давньоруського періоду, серед них мідна іконка з емалевим зображенням Христа Емануїла, датована XII ст. Самим цікавим об'єктом стала кругла вежа – складова фортифікаційних споруд Житомирського замку. Вона згадується в Інвентарях XVI – початку XVII ст. [4, с. 28-29].

Отже археологічні матеріали археологічних досліджень з території Житомирської області є змістовною джерельною базою для написання наукових робіт здобувачами вищої освіти.

Список використаних джерел та літератури:

1. Петраускас А., Хададова М. Дослідження на городищі в м. Коростень. *Археологічні дослідження в Україні 2018 р.* Київ, 2020. С. 36.
2. Петраускас А., Хададова М. Дослідження на городищі в урочищі Бабина Гора в м. Олевськ. *Археологічні дослідження в Україні 2018 р.* Київ, 2020. С. 37.
3. Петраускас А., Хададова М. Дослідження древлянського колодязя в Олевську. *Археологічні дослідження в Україні 2017 р.* Київ, 2019. С. 34-35.
4. Ієвлев М., Петраускас А., Тарабукін О., Хададова М. Розкопки на Замковій горі в Житомирі. *Археологічні дослідження в Україні 2017 р.* Київ, 2019. С.28-29.

Дмитро Осецький,
здобувач II курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
історичного факультету
Житомирського державного університету
імені Івана Франка
(науковий керівник: к. і. н., доц. Г. А. Міщук)

АРХЕОЛОГІЧНІ ЗНАХІДКИ – ОБ'ЄКТИВНА КАТЕГОРІЯ ДЖЕРЕЛОЗНАВЧОЇ БАЗИ

При написанні кваліфікаційної роботи на тему: «Нормани як соціально-культурний феномен», як історичне джерело було використано дані археологічних розкопок, що були проведені на території Британських островів, а також Скандинавському та Ютландському півостровах.

Найбільші досягнення останніх років у розумінні епохи вікінгів пов'язані з археологічними знахідками та вивченням їх представниками різних галузей науки. Активне вивчення епохи вікінгів пов'язано з загальним інтересом до цієї теми. Нерідко археологічні знахідки та результати досліджень, які стали надбанням гласності, особливо представлені у популярній формі, пробуджують